

සසර බැඳ තබන බැමි දහය

සංයෝජන යයි කියන්නේ බැඳීම්වලට යි. අප මැරී මැරී ඉපදී ඉපදී යන ඉමක් කොනක් නැති ගමන සංසාරය හෙවත් සසරයි. මේ සසර වෙසෙන තුරා අපට ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ දුක්, අපාදුක්, ජීවත් වීමේ දුක් ආදී අපමණ දුක් කන්දරාවක් විඳින්නට සිදු වේ. දිව්‍ය ලෝක බ්‍රහ්ම ලෝක වැනි කලකට සැප වින්දහැකි තැන් ඇතත් ඒවායේ ඉපදීමට කරන පින් හෝ එහි ආයුෂ ගෙවුණු පසු නැවත සමහර විට අපායට පවා ඇද වැටිය හැකි ය. ඒ නිසා සදාකාලික සැප ඇති තැනක් මේ සංසාරයේ නැත.

මේ සසර දුක කෙළවර කිරීමේ ක්‍රමයක් තිබේ. එනම් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය අනුගමනය කොට රහත් වී නැවත නූපදින තත්ත්වයට පත් වීමයි. එහෙත් මේ සසර කාමයෙහි ඇලී ගැලී වෙසෙන අයට එය ඉතා අමාරු දෙයකි.

“සුකරානි අසාධුනි අත්තනො අභිතානි ච යං වෙ භිතඤ්ච සාධුං ච තං වෙ පරම දුක්කරං.”

“තමාටත් අහිත කර නරක දේ කිරීමට පහසු ය. හිතකර හොඳ දේ කිරීම ඉතා අපහසු ය.” යන මේ බුද්ධ දේශනාවෙන් පැහැදිලි කෙරෙන්නේ ලෝකයාගේ සාමාන්‍ය ස්වභාවය යි. බුදුරජාණන් වහන්සේ බුද්ධත්වයට පත් වූ සැණින් ධර්ම දේශනා කිරීමට මදක් ප්‍රමාද වූයේ ද සත්වයාගේ මේ ස්වභාවය නිසා ය. එදා උන්වහන්සේ කල්පනා කළේ

“කාම සොක පරෙතෙහි
නායං ධමමො සුසංඛුධො”

කාමයෙහි හා සෝකයෙහි ගැලී සිටින මේ සත්ත්වයන්ට මේ ධර්මය වටහා ගැනීම පහසු කාර්යයක් නොවේ යනුවෙනි.

සත්වයන්ගේ මේ ආවේනික ලක්ෂණය නිසා ම ආර්ය මාර්ගයට පිවිසෙන අය ඉතා අල්ප ය. පිටිසුණත් එක දිගට ගමන් කරන අය ඉතා අල්ප ය. මේ සසර කොතරම් දුක් සහිත වුවත් තාවකාලික කම් සුවයට ඔවුන්ගේ තිබෙන ඇල්ම නිසා ම අප කාටත් මේ සංසාරයේ තිබෙන ආදීනව, අවදානම නොපෙනේ. හොඳ මග ගමන් කිරීමට වැයම් කරනවාට වඩා පහසු, නරක මග, වැරදි මග තෝරා ගැනීම අනුගමනය කිරීම අපගේ ස්වභාවය යි. ඒ නිසා මේ සසර දුක දුක් ලෙස දකින අය ඉතා අල්ප ය. අපට සිතෙන්නේ මේ දුක සැපක් ලෙස වැරදි ආකාරයට ය. ඒ නිසා ඒ දුකින් මිදීමට වුවමනාවක් නැත. උත්සාහයකුත් නැත. අඩු තරමින් එසේ මිදිය යුතු යයි වැඩි දෙනෙක් සිතන්නේවත් නැත.

තිරිසත් සතුන්ගේ ජීවිතය ම දුකකි. වෙදකමක් පිළියමක් නැතිව විඳින රෝග පීඩාවල ද කෙළවරක් නැත. එහෙත් ඔවුන්ට එය දුක් ලෙස වටහා ගෙන ඉන් මිදීමක්

ගැන සිතන්නට නුවණක් නැත. නිරාගත සත්ත්වයන්ගේ බලාපොරොත්තුව කවදා හෝ එයින් මිදී සැපවත් වීම මිස දුකින් මිදීමක් නොවේ. මනුෂ්‍යයන් සැප දුක දෙක ම එක ම අවස්ථාවක මිශ්‍රව විඳින අයයි. ඔවුන් නිතර ම කල්පනා කරන්නේ කුස ගින්න ආහාරයෙන් නිවා ගන්නා සේ නිතර ම දුක සැපෙන් යටපත් කරගෙන සිටීමට යි. සසර දුක වටහා ගෙන එයින් මිදීමේ මාර්ගය පිළිපැදිය හැකි එක ම තැන වන මිනිස් ලොව වෙසෙන්නන්ගේ නුත් වැඩි දෙනෙක් තිරිසනුන් මෙන් ම මිදීමක් ගැන අවබෝධයක් නැතිව සිටීම පුදුම සහගත ය. මිනිසුන් වශයෙන් අප වැඩි දෙනාගේ බලාපොරොත්තුව සැපවත් තැන් සොයා සොයා මේ සසර ම ඉපදීම ය. නැතිනම් හොඳින් හෝ නරකින් සැප අත්පත් කරගැනීම ය.

දිව්‍යලෝකවල හා බ්‍රහ්ම ලෝකවල සිටින අයට ද මේ සැබෑ තත්ත්වය නොවැටහෙන නිසා ඒ සැපත සදාකාලික යයි සිතා එහි ම ඇලී ගැලී වෙසෙති. ඒ නිසා දුකින් මිදීමේ අදහසක් ඔවුන්ට ද නැත. මෙසේ මේ සසර සත්වයන් දුක් විඳින අවස්ථාවේ මේ සසරේ ම සැප සොයන අතර සැප විඳින අවස්ථාවේ ඒ සැපත සදාකාලිකයයි සලකා මේ සසරට ම ඇලෙති. මෙසේ මේ සෑම වර්ගයක ම සත්වයන් මේ සසර දුකින් මිදීමට කිසි ම උවමනාවක් නැතිව ඊට ම ඇලී එහි ම බැඳී සිටීම සංයෝග නම් වේ.

සංයෝජනීය වස්තු

සත්වයන් මේ සසරට ඇලෙන්නේ මූලික වශයෙන් ම දැනට පෙනෙන දැනෙන සැපය නිසා ය. එනම් ඇසට පෙනෙන රූපත් කණට ඇසෙන ශබ්දත් නාසයට දැනෙන සුවඳත් දිවට දැනෙන රසත් ශරීරයට දැනෙන සුව පහසත් නිසා ය. ඒ නිසා පසිඳුරන්ට ගොදුරුවන මේ අරමුණු පහ සත්ත්වයන්ගේ සිත් අලවන ධර්ම හෙවත් සංයෝජනීය වස්තු නම් වේ. මේ සංයෝජනීය වස්තු කෙරෙහි සත්වයා ඇලෙන්නේ සත්වයා කුළ හෙවත් අප කුළ පවතින දුර්වල ධර්ම දහයක් නිසා ය. මේවා අකුසල ධර්මය යි කීවත් වරදක් නැත. මේ දහය ම පවතින්නේ අපගේ සිතෙහි ය. මේ දහය නිසා අප සිතින් ඉහත කී රූපාදී සංයෝජනීය වස්තුවල ඇලෙමු. ඊට ආශා කරමු ඒවා රැස් කිරීමට මිස අත්හැරීමට නොසිතමු. කිඹුලා කට ඇරිය විට දැස් නොපෙනන්නා සේ අපටත් මේවා කෙරෙහි කාමයෙන් බැඳුණු විට හොඳ නරක, මග නොමග නොපෙන්. මෙසේ අපේ ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දැකීමේ නුවණ වසන් කොට අප සසර දුකෙහි හිරකර තබන මළපුඩු වැනි වූ මේ ධර්ම දහය දස සංයෝජන නම් වේ. එනම්, සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස, කාමරාග පටිස, රූප රාග, අරූප රාග, මාන, උද්ධච්ච, අවිජ්ජා යන දහයයි.

සක්කාය දිට්ඨි

කාය හෙවත් රූප වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන මේ පඤ්චස් කන්ධය පිළිබඳ ව මම ය මාගේ ය යනුවෙන් අප කුළ ඇතිවන දෘෂ්ටිය සක්කාය දිට්ඨියයි. දෘෂ්ටිය යනු දැකීමයි. අප අප ගැනත් ලෝකය ගැනත් දකින ආකාරය යි. පිළිගන්නා ආකාරය යි සත්වයන් දිව්‍ය මනුෂ්‍ය වැනි සුගතියක වේවා නිරය, ප්‍රේත වැනි දුගතියක වේවා කවර භවයක උපන්නත් එහි දී තමාට ලැබුණු ආත්ම භාවය හෙවත් ශරීරය හෝ කය පිළිබඳ ව මම ය යන පිළිගැනීමක්, බැඳීමක් ඇතිකර ගැනීම ස්වභාවය යි. මම ය මගේ ය යන මේ බැඳීම තිබෙන තුරු කෙනෙකුට මේ සසර දුකින් මිදීමක් නම් නැත. මෙය සංයෝජනයකැයි කියන්නේ ඒ නිසා ය. මේ බැඳීම අවසන් වන්නේ ආර්ය මාර්ගයේ පළමුවන පියවර වන සෝවාන් ඵලයට පත්වීමෙනි.

විවිකිවිඡා

තමා පිළිබඳ ව හෝ මෙලොව පරලොව ඇතුලු සියලු දේ පිළිබඳව හරි වැටහීමක් නැති නිසා හැම දෙයක් පිළිබඳ ව ම අප තුළ ඇත්තේ සැකයකි. බුදුවරු ලොව පහළ වී මේ සියල්ල පිළිබඳ සැබෑ තත්වය පිළිබඳ කියාදුන්නත්, දුක් කෙළවර කිරීමෙන් ලැබෙන නිවනක් ඇති බවත් ඊට මාර්ගයක් ඇති බවත් කියා දුන්නත් එහි ඇත්තේ ද සැකයකි. වැඩි දෙනෙක් ඒ බුදුරදුන් හෝ උන්වහන්සේ දෙසන මග හෝ විශ්වාස නොකරති. ඇතැමෙක් පරලොවක් ඇතැයි විශ්වාස නොකරති. පවුකරන බොහෝ දෙනා ඒ කර්මවල විපාක ඇතැයි විශ්වාස නොකරති. විවිකිවිඡාව යයි කියන්නේ මෙයයි. එය ආකාර අටකින් ඇති වේ.

1. බුද්ධ කඩබති - බුදුන් ගැන සැක කරයි.
2. ධමම කඩබති - බුද්ධ දේශනාව කෙරෙහි සැක කරයි.
3. සංඝ කඩබති - මහ සඟ රුවන කෙරෙහි සැක කරයි.
4. සිකාය කඩබති - ශීලය ගැන ශිෂ්‍යාපද රැකීම ගැන සැක කරයි.
5. පුබ්බනෙත කඩබති - පෙර තමා සසර ඉපද සිටියේ දැයි සැක කරයි.
6. අපරනෙත කඩබති - නැවත පරලොව උප දිය යන්න සැක කරයි.
7. පුබ්බනතාපරනෙත කඩබති - එළොවින් වුතව මොලොව උපන්නේ ය මෙලොවින් වුතව පරලොව උපදින්නේ ය යන දෙක ම ගැන සැක කරයි.
8. ඉදස්සව්වයනා පටිච්චසමුප්පාදෙ කඩබති - හේතුඵල ධර්මය වන පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳ සැක කරයි.

මේ සැකය නිසා අප වැඩි දෙනෙකුට සැබෑ තත්ත්වය හරිහැටි නිගමනය කරගැනීමට නොහැකි වෙයි. ඒ නිසා ම හොඳ දේට හොඳ විපාක ලැබේ ය. නරක දෙයට නරක විපාක ලැබේ ය, යන කාරණය ගැන හෝ කම්සැපයෙහි ඇලී ගැලී සිටීමෙන් සසර දික් වේ, සීල සමාධි පඤ්ඤා වැඩීමෙන් සසර කෙටි වේ යන මේ කාරණය ගැන හෝ අපට හරි විශ්වාසයක් හෝ වැටහීමක් නැත. පින් පවු කරමින් දෙවි මිනිස් ගති වැනි සුගතිවලත් නිරය තිරිසන් වැනි දුගතිවලත් සැරි සරමින් මේ සසරට ම බැඳී සිටිමු. එහෙයින් විවිකිවිඡාව ද සංයෝජනයකි.

සීලබ්බත පරාමාස

බුදු දහමේ පන්සිල් අටසිල් දසසිල් මෙන් වෙනත් ආගම්වල ද නොයෙකුත් සිල් තිබේ. නිදසුනක් ලෙස නිගණ්ඨ ශාසනයේ ගහකින් කොළයක්වත් කැඩීම වරදකි. ජලයේ සතුන් ඇති නිසා දිය පෙරා පානය කළ යුතු ය. මේ ඔවුන්ගේ ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකීමේ සීලය යි. දීඝ නිකායේ සීහනාද සුත්‍රයේ විවිධ තවුසන් අනුගමනය කළ සිල් සියයක් පමණ සඳහන් වේ.

වුත යනු එසේ පිරිසිදුවේ යයි සලකා පිළිපදින දුෂ්කර පිළිවෙත් ය. ගවයෙකු සේ දිවි ගෙවන ගෝ වුතය හා බල්ලෙකු සේ දිවිගෙවන කුක්කුර වුතය එවැනි වුත දෙකකි. ඔවුන් ඒවා පිළිපදින්නේ දුකින් මිදීමට නැතහොත් කෙලෙසුන් නැසීමට ය. එහෙත් ඒවා

කිසිදු අර්ථයක් නැති නිෂ්ඵල සිල් ය, ව්‍යයන් ය. ඒවායින් තමන් පිරිසිදු වේය කියා හෝ දුකින් මිදේ ය කියා සිතයි නම් මිථ්‍යා දෘෂ්ටියකි. දුකින් මිදීමට උවමනාවක් හෝ උනන්දුවක් නැති කම සසරෙහි දිගට ම රැඳීමට හේතුවනවා සේ ම දුකින් මිදීමට යයි කියා වැරදි පිළිවෙත් අනුගමනය කිරීම ඊටත් වඩා සසර දික් වීමට හේතු වන බව මජ්ඣිම නිකායේ කුක්කුරවතිය සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. මන්ද, මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය අපාගතවන තරම් බරපතල පාපකර්මයක් වන බැවිනි. නිරයට ගිය කෙනෙක් නැවත කොපමණ කලකින් ගොඩ ඒ දැයි කිව නොහැකි ය. එහෙයින් මේ සීලබ්බත පරාමාසය මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය නිසා සත්ත්වයා සසර බැඳ තබන සංයෝජනයකි. මෙහි සීල යනු ශික්ෂා පද ලෙසින් සමාදන්ව රකින සීලයයි. ව්‍යයනු ජීවන ක්‍රමයක් ලෙස පවත්වන ක්‍රියාවන් ය.

කාමරාග

අප ඇසින්, කණින්, නාසයෙන්, දිවෙන් ශරීරයෙන් විඳින රූපාදී අරමුණු පිළිබඳව අපසිත තුළ ඇතිවන රාගය හෙවත් ඇල්ම කාම රාගය යි. කාම යන්නෙන් කාම වස්තු පිළිබඳ අපගේ කැමැත්ත හෝ ආශාව කියවෙන අතර රාග යන්නෙන් ඒ පිළිබඳ ඇල්ම කිය වේ. එකී කාම වස්තු අප දකින්නේ සුභ වශයෙනි, සැප වශයෙනි, සාර වත් දේ වශයෙනි. එසේ දකින දකින තරමට ඒ පිළිබඳ ඇල්ම ද තව තවත් වැඩි වේ. දෙව් මිනිස් සැපය යි කියා අප පතන්නේ ද මේ කාම වස්තු ම ය. පල සොයා ගසින් ගසට පනින වඳුරා මෙන් ඒ කම් සුව පතාගෙන භවයෙන් භවයට ගමන් කිරීමට ම කැමති වනවා මිස කාමයෙහි ඇළුණු කෙනෙකුට එය අත් හැරීමට නම් කැමැත්තක් ඇති නොවේ. මෙය අප සසරෙහි බැඳ තබන ප්‍රධාන සංයෝජනයක් වන්නේ මේ නිසා ය. මේ කාම රාගය බලවත් ව තිබෙන තුරු සත්ත්වයා නිතර ම රැඳෙන්නේ සසර මුල ම ය. එනම් සතර අපාය දිව්‍ය ලෝක භය සහ මනුෂ්‍ය ලෝකය යන එකොළොස් කාම භවයෙහි ය. ඉන් ඔබ්බට ඔහුට යා නොහැකි ය. එසේ කාම රාගය නිසා කාම දුගතිවල හෝ කාම සුගති වල වැටෙමින් සැරිසරන සත්ත්වයාට සසරින් මිදීමක් කවදා සිදුවේදැයි කිව නොහැකි ය. සීලයෙන් සමාධියෙන් ප්‍රඥාවෙන් ලැබිය යුතු නිවන ඒ තරමට ම ඔවුන්ට දුර ය.

පටිස

අප කැමති දේ ඒ ලෙස ම ඉටු වේ නම් අපට සතුටු ය. එහෙත් එය එසේ නොවන විට බාධා ඇතිවන විට අකමැති දේ ලැබෙන විට අකමැති දේ විඳින්නට සිදුවන විට ඇතිවන්නේ අමනාපයකි. අසතුටකි. ඒ හා සම්බන්ධ අය ගැන හෝ සිද්ධි ගැන හෝ ගැටීමකි. එය පටිස නම්. එම පටිසය හෙවත් සිත තුළ ඇතිවන ගැටීම පිටතට ප්‍රකාශ වන විට ද්වේශය ක්‍රෝධය ව්‍යාපාදය යනාදී නම්වලින් හැඳින් වේ. එය වචනයෙන් ප්‍රකාශ කිරීමේ දී අපහාස බැණුම් හෝ පරුෂ වචන බවට පෙරලේ. කයින් ප්‍රකාශ වීමේ දී රැවිම් ගෙරවිම් හිංසා කිරීම් පහරදීම් පමණක් නොව මරණයට පත් කිරීම තරම් දරුණු බවට පත් වේ. මේ පටිසය හෙවත් ද්වේශය පහළ වන්නේ ද කාමය මුල්කරගෙන යි. එනම් කැමති දේ ඉටු නොවීමත් අකමැති දේ සිදුවීමත් නිසා ය.

සාමාන්‍යයෙන් පටිසය ආවේගශීලී ක්ලේශයකි. ඒ හේතුවෙන් කිපුණු කෙනෙකුට හොඳ නරක පෙනෙන්නේ නැත ගුණධර්ම පෙනෙන්නේ නැත. කාම රාගය වැනි කෙළෙස් නිසා කෙනෙකුගෙන් අනුන්ට යහපත් දේවල් ද සිදු විය හැකි ය. එහෙත් පටිසය නිසා

කිසිදාක යහපතක් නම් සිදු විය නොහැකි ය. සිදුවන්නේ පාපයක් ම ය. යහපතක හොඳ විපාකයට වඩා පාපයක නපුරු විපාකයකින් ගැලවීමට සත්ත්වයාට සසර වැඩිකාලයක් ගෙවීමට සිදු වේ. නිදසුනක් ලෙස රුමක් ව උපන් කෙනෙකු කාටත් ප්‍රිය වන නිසා ඔහු හෝ ඇය වෙසෙන්නේ සතුටිනි. එහෙයින් ඔහුගෙන් හෝ ඇයගෙන් සිදුවන නපුරුකම් අඩු ය. ඒ නිසා ම දුගතියට යාමට ඇති ඉඩ ද අඩු ය. එහෙත් පටිඝය හෝ කෝපය නිසා විරූපව උපන් කෙනෙක් සමාජයේ අපහාසයට උපහාසයට නොසැලකිල්ලට ලක්වන විට ඔහුගේ හෝ ඇයගේ සිත නැවත නැවතත් නපුරු වේ. ඊර්ෂ්‍යාව බලවත් වේ. නපුරුකම් බහුල වේ. ඒ නිසා මීටත් වඩා දුගති ස්ථානයකට යාමට ඇතැම් විට සිදු වේ. මේ අනුව පටිඝය පාපයට ම හේතුවන අකුසල ධර්මයක් බැවින් සසරෙහි වැඩිකාලයක් බැඳී සිටීමට සිදුවන සංයෝජනයක් වන්නේ ය. මීට හොඳ ම නිදසුන බුදුරදුන්ට එතරම් සමීපතමයෙකු වූ දෙව්දත් තෙරුන්ට අත් වූ ඉරණම යි.

රූප රාගය

පංචකාමය පිළිබඳ ව ඇතිවන ඇල්ම හෝ රාගය කාම රාගය බවත් එම රාගයෙන් යුතුව කුසලා කුසල කර්ම කරන අය එකොළොස් කාමභවයේ උපදින බවත් කලින් කියන ලදී. එපමණක් නොව කාම වස්තූන්ට ඇලී ගැලී සිටීම ඉතා ම ප්‍රාථමික හීන බොලඳ ක්‍රියාවකි. ඔවුන් සිටින්නේ සිත දියුණු කිරීමේ මට්ටමින් ඉතා පහළ ම තැන ය. මන්ද, කාම යනු එතරම් ම හිස් නිසරු දේවල් ය. නුවණැති අය මේ බව වටහාගෙන මේ කාමයන් පිළිබඳ ආශාව අත්හැර තවුස් දම් පුරමින් භාවනාවේ යෙදී ප්‍රථමධ්‍යාන, ද්විතීයධ්‍යාන, තෘතීයධ්‍යාන චතුර්ථධ්‍යාන ලබති. ඒ ධ්‍යානයන්ගෙන් නොපිරිහී කඵරය කරන ඔවුහු බ්‍රහ්ම පාරිසප්ප ආදියේ පටන් ආභස්සර දක්වා ඇති බ්‍රහ්ම ලෝකවල උපදිති. ඔවුන්ට දැන් කාමයන් පිළිබඳ ආශාවන් නැත. එහෙත් රූපය පිළිබඳ ආශාව තවදුරටත් එසේ ම පවතී. පඤ්චස්කන්ධයෙන් වඩාත් දනෙන ස්කන්ධය නම් රූපස්කන්ධ යයි. වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ හතරට වඩා අපගේ වැඩි ඇල්මක් ඇත්තේ වැඩි බැඳීමක් ඇත්තේ ද මේ රූපයට යි. එයට රූප රාගය යයි කියනු ලැබේ. කාම රාගය යටපත් කොට රූපාවර බ්‍රහ්ම ලෝකයේ උපන් ඇත්තන්ට කාම රාගය නැති නමුත් රූප රාගය එලෙස ම පවතී. සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී යන මාර්ගඵලවලට පත්වූවන් මේ රූප රාගය සංසිද්දන්තේ නැත. එය රහත්වන තුරු ම පවතී. රහත්වන තුරු සත්ත්වයෙක් කාම ලෝකයේ නූපන්නත් රූපාවර බ්‍රහ්ම ලෝකවල හෝ ඉපිද සසර රැඳීමට හේතුවන බැවින් මේ රූප රාගය තවදුරටත් සංයෝජනයකි.

අරූප රාගය

මීළඟට ඔහු ඒ රූපය පිළිබඳ ආශාවන් දුරු කොට ආකාසානඤ්චායනනන, විඤ්ඤානඤ්චායනන ආකිඤ්චඤ්ඤායනන නෙව සඤ්ඤා, නාසඤ්ඤායනන යන අරූප ධ්‍යාන වඩයි. දැන් ඔහු වෙත රූප රාගය ද නැත. එහෙත් අරූපීව හෙවත් රූපයක් නැතිව සිටීමේ රාගය තව ම ඇත. ඔහු එයට ඇළුම් කරයි. එයට කැමති වේ. ඒ අරූපී භාවයට ඇති ඇල්ම අරූප රාගය නම් වේ. උප්පත්ති වශයෙන් ඔහු කාම රූප භවයන්හි උපදින්නේ නැත. ඉපදුනොත් උපදින්නේ එකී අරූප තල හතරෙහි ය. කුමක් වුවත් එය රාගයක් වන බැවින් එය තිබෙන තුරු සසර කලකට හෝ රැඳෙන්නේ ය. එහෙයින් එය සසර බැඳ තබන සංයෝජනයකි.

මාන

මාන යනු මැනීමයි. ලක්ෂණ වශයෙන් හෝ ගුණ වශයෙන් හෝ යමකින් යමක් විශේෂ කොට දැක්වීමට මැනීම කරනු ලැබේ. අපගේ සිතෙහි ද මෙබඳු මැනීමක් ඇත. එය සෙය්‍ය මාන - තමා උසස් කොට මැනීම සදීස මාන- තමා හා සමාන කොට මැනීම. හීන මාන - තමාට වඩා පහත් කොට මැනීම යනුවෙන් තුන් ආකාර වේ. එය ම නැවත තමා උසස් කෙතොට වඩා උසස් ය. උසස් කෙතො හා සමානය උසස් කෙතොට වඩා පහත් ය යන තුන් ආකාරයකින් මැනීමේ දී මානය නව ආකාර වේ. මෙයින් පෙනෙන්නේ මේ මානය යනු උඩගුකම නොව තමා හා අනුන් සසඳා බලන ආකාරය බව යි. මා මිනිසෙක් ය. පුරුෂයෙක් ය, ගැහැණියක් ය, උස ය, මිටි ය ආදී වශයෙන් තමාගේ හෝ අනුන්ගේ උසස්කම් සමානකම් පහත්කම් මනින මිණුම් තිබේ. මේ සියල්ලකින් ම ප්‍රකාශ වන්නේ තම සිතේ ඇති මානය නැමති අකුසලයයි. මෙම මානය නැමැති සිතුවිල්ල සෝවාන් වන තුරු අත්කුක්කංසන හෙවත් තමා හුවා දැක්වීම වශයෙන් ද පරවම්භන හෙවත් අනුන් අනුන් හෙළා දැකීම වශයෙන් ද පෘථග්ජන අප කාගේත් සිත් කුළ පවතී. සෝවාන් වීමේ දී සක්කාය දිට්ඨිය තුරන් වන නිසා මානයේ ඒ අකුසල පක්ෂය තුරන් වී යයි. ඒ නිසා සෝවාන්, සකදාගාමී, අනාගාමී ඇත්තන්ට ආත්ම දෘෂ්ටිය නිසා හටගත් මම ය මාගේ ය යන මානය නැත. එහෙත් තමා හඳුන්වා දීමට පමණක් අස්මි මානය හෙවත් මම වෙමි යන මානය භාවිත වෙයි. සැකෙවින් කියතොත් මම ය යන ආත්ම දෘෂ්ටිය සෝවාන් මාර්ග යේ දී ම නැසේ. එහෙත් මම වෙමි යන මානය හෙවත් මැනීම රහත් වනතුරු ම පවතී. මෙසේ අනාගාමී පුද්ගලයා පවා රහත්වන තුරු මෙම සසරෙහි රඳවා තබන්නට හේතු වන දුබලතාවක් වන බැවින් මෙම මානය ද සංයෝජනයකි.

උද්ධව්ව

සිත එක අරමුණක රඳවා තබා ගැනීමට අපහසු තත්ත්වය උද්ධව්වය යි. නොයෙකුත් කෙලෙසුන්ගෙන් සිත කිලිටි ව පවතින විට සිත අයාලේ ගමන් කරයි. විසිරෙයි. තැන්පත් බවට පත් නොවේ. එකඟ නොවන සිතට, සිදු වන දේ ඒ හැටියෙන් දැක ගැනීමට නුපුළුවන. නුවණින් මෙනෙහි කිරීමට නොහැකි වේ. එය සත්‍යය වටහා ගැනීමට බාධාවකි. උද්ධව්වය, කුක්කුච්චය සමඟ නිවරණයක් ලෙස ද සඳහන් වේ. සිත වසා දැමීම, නිවන් මඟ අවුරා සිටීම නිවරණයක ලක්ෂණය යි. එය සම්මා සමාධිය ලබා ගැනීමට විශාල බාධාවකි. සම්මා සමාධියෙන් තොර ව සංයෝජන ප්‍රභාණය කිරීමට නුපුළුවන. මෙහිසා උද්ධව්වය ද සසර බැමිමකි. සංයෝජනයකි.

අවිද්‍යාව

අවිද්‍යාව යනු නොදැක්ම යි. නොවැටහීම යි. අනවබෝධය යි. මූළාව යි. මේ නොදැනීම නම්, යම් යම් විෂයයන් සම්බන්ධ කරුණු නොදැනීම නොවේ. මිනිසා පත් ව සිටින අසහනකාරී තත්ත්වය හෙවත් දුකත්, එය ඇති වන හේතුවත්, දුක නැති කිරීමේ සුවයත්, ඒ සඳහා අනුගමනය කළ යුතු ප්‍රතිපත්තියත් යන වතුරාර්ය සත්‍යය පිළිබඳ නොදැනීම අවිද්‍යාව යි.

කෙතරම් දුක් විඳිමින් සිටියත් අසහනකාරී තත්ත්වයට පත් ව සිටියත් මිනිස්සු තමන් දුකෙහි ගැළී සිටින බව නොදනිති. යම් තරමකින් දැන ගත්තත් ඔවුන්ට දැනෙන්නේ ශාරීරික ව ඇති වන වේදනාවන්, ශෝකය, දොම්නස, අමිහිරි බව වැනි මානසික ව ඇති වන අප්‍රසන්න වේදනාවන් පමණ ය. එහෙත් දුක්බ ආර්ය සත්‍යය මේ වේදනා දැනීමට සීමා වූවක් නොවේ. කෙටියෙන් කියතොත් පංචපාදානස්ඛන්ධය ම දුක යැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ හ. අප වටහාගත යුත්තේ එය යි. උපාදානස්කන්ධ දුක වටහා ගන්නා තාක් දුක තේරුම් ගැනීමක් සිදු නොවේ.

උපාදාන යනු දැඩි ලෙස සිතින් අල්ලා ගැනීම ය. මෙසේ අල්ලා ගන්නේ කුමක් ද? රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ ය. එසේ අල්ලා ගන්නේ ඒවා අනිත්‍ය, අසාර බව නොපෙනෙන නිසා ය. ඒවා පවතින, නොවෙනස් වන, ස්ථිර, හරයක් ඇති දේවල් ලෙස සිතන නිසා ය.

මේ නොදැනීම නිසා ඇල්ලීමට ගන්නා උත්සාහය නම් වූ තණ්හාව, උපාදානයට මඟ පාදයි. මේ තණ්හාව දුක ඇති කරන දෙවන හේතුව ය. මෙසේ, නොදැනීම ද, තණ්හාව ද නිසා දුක ඇති වේ. නිදහස හෙවත් විමුක්තිය යනු මේ අවිද්‍යාව ද, එනිසා හට ගැනෙන තණ්හාව ද මුලසුන් කිරීම ය. නිවන නමින් හැඳින්වෙන්නේ එය යි. තණ්හාවේ ද, අවිද්‍යාවේ ද අවසානය යි.

මේ සඳහා ක්‍රමානුකූල ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය කළ යුතු ය. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය නම්නුත්, ත්‍රිශික්ෂාව නම්නුත් බුදුදහම ඉදිරිපත් කරන්නේ ඒ ප්‍රතිපත්තිය යි. එය විමුක්ති මාර්ගය යි, නිවන් මගයි.

මෙසේ ආර්ය සත්‍ය සතර නොදැකීම නම් වූ අවිද්‍යාව සත්ත්වයා තුළ තිබෙන තාක් සසර ගමන නිම නොවෙයි. සත්ත්වයා සසරෙහි ම බැඳී සිටියි. එනිසා අවිද්‍යාව සංයෝජනයක් වෙයි. අර්හත්වයේ දී අවිද්‍යාව සම්පූර්ණයෙන් නැසෙන හෙයින් සියලු කෙලෙස්, සියලු ආශ්‍රව නැසී යයි. එනිසා සසර ගමන නැවතෙයි.

මෙම සංයෝජන දහය අතුරින් සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස, කාම රාග, පටිස යන සංයෝජන පහ නිසා සත්ත්වයා දිව්‍ය -ලෝකය, මිනිස් ලොව සහ සතර අපාය යන කාමභවයන්හි රැඳෙන බැවින් ඒවා ඕරම්භාගීය සංයෝජන නම් වේ.

කාමභවයන්ගෙන් මිදුණත් රූප අරූප භවයන්ගෙන් රැඳීමට හේතුවන බැවින් රූප රාග, අරූප රාග, මාන, උද්ධච්ච, අවිජ්ජා යන සංයෝජන පහ උද්ධම්භාගීය සංයෝජන නම් වේ.

අභ්‍යාස

01. සංයෝජන ධර්ම සත්ත්වයාට සසරින් ගැලවීමට බාධක වන අයුරු පැහැදිලි කරන්න.
02. බුද්ධාදී අටතැන්හි සැකය මතකයෙන් කියන්න.
03. දසසංයෝජන නම්කොට එහි අදහස පැහැදිලි කරමින් ලිපියක් සකස් කරන්න.